

ethos

ETHICAL EDUCATION FOR A SUSTAINABLE AND DIALOGIC FUTURE



Udhëzimet për të zhvilluar një kod etik

Vojko Strahovnik, Janez Juhant

Hyrje Faqja2

Çfarë është një kod etik? Faqja3

Karakteristikat e një kodi të mirë etik Faqja6

Si të krijoni një kod etik të mirë Faqja7

Gjërat për t'u kujtuar Faqja8

Si të aplikoni një kod etik Faqja8

Referenca Faqja9

Shtojca: Disa shembuj të Kodit Etik Faqja10

Përmbledhje

Ky dokument paraqet disa udhëzime se si mund të zhvilloni një Kod Etike për shkollën fillore dhe foshnjore. Pas prezantimit të nocionit të Kodit të Etikës, objektivave dhe përfitimeve, dokumenti shpjegon se si të zhvillohet kodi. Qasja është e hapur dhe nuk përshkruan ndonjë format të veçantë, as nuk kërkon që përmbajtja të përfshihet në kod. Në vend të kësaj, ai e lë komunitetin e shkollës të lirë të vendosë rrugën e tij. Sugjerimet e dhëna, së bashku me disa shembuj nga sektori i arsimit, janë një ndihmë e mëtejshme për zbatimin e Kodit të Etikës.

Fjalë kyçe: etikë në shkollë, kod etik, përfitimet e kodit etik, si të zhvillojmë dhe zbatojmë kodin etik.



Lifelong
Learning
Programme



1. Hyrje

Dimensioni etik i edukimit është në qendër të punës që po bëjmë në projekt

“ETHOS: Edukimi etik për një të ardhme të dialogut dhe qëndrueshmërisë”.

Projekti u drejtohet mësuesve të shkollave fillore dhe të mitur, si dhe të gjithë edukatorëve të tjerë të interesuar për të mësuar rreth mundësive për informim dhe përditësim në fushën e edukimit etik, në mënyrë që të mund të trajtojnë çështjet etike në punë. Në fakt, shoqëria po përballë me ndryshime të thella, të cilat kërkojnë edhe përshtatje nga sektori i arsimit: integrimi i emigrantëve të rinj, përplasja midis vlerave të ndryshme, fleksibiliteti dhe lëvizshmëria në botën e punës, lëndët e reja të studimit, numri në rritje i fëmijëve me nevoja të veçanta, rritja e varfërisë e shkaktuar nga kriza e vazhdueshme ekonomike. E gjithë kjo sjell tensione të reja brenda shkollës dhe shton presionin ndaj mësuesve dhe edukatorëve.

Natyrë tërheqëse e të menduarit etik kërkon një qasje të integruar, ku çështjet etike trajtohen pothuajse në të gjitha lëndët e tjera shkollore (për shembull koncepti i lojës së ndershme dhe refuzimi i çdo dhune në edukimin fizik), dhe në çdo moment të jetës shkollore. Për të përmbushur këtë nevojë, para së gjithash është e nevojshme të pranohet se mësuesve dhe edukatorëve shpesh u mungojnë njohuritë dhe aftësitë specifike të nevojshme për të trajtuar çështjet etike me nxënësit e tyre.

Udhëzimet e mëposhtme për zhvillimin e një kodi etik përfshihen gjithashtu në materialet mësimore ETHOS, të cilat mund të zbatohen për klasën individuale ose për shkollën. Kodi është një mjet themelor për adresimin dhe reflektimin mbi çështjet etike.



2.Çfarë është kodi i etikës?

Një kod etike është një grup parimesh, vlerash dhe sjelljesh që një grup ose komunitet synon të ndjekë. Është një koleksion kriteresh, vendimesh dhe rregullash politike të mirëpërcaktuara dhe të strukturuar, të cilat duhet të udhëheqin sjelljen e një individi, duke përshkruar sjelljet standarde që duhen respektuar brenda një komuniteti specifik.

Sapevateche?

Hulumtimet tregojnë se shumica e kodeve etike që janë imponuar nga jashtë ose nga lart (pra nga një autoritet që nuk mund të kundërshtohet) nuk funksionojnë.

Kjo duhet të kihet parasysh kur përdoret ky dokument, i cili synon vetëm të ofrojë sugjerime për ata që synojnë të zhvillojnë kodin e tyre të etikës. Kodi duhet të jetë rezultat i një diskutimi të gjerë të mbajtur brenda grupit që e miraton atë. Prandaj, ajo duhet të bazohet në një qasje në të cilën njerëzit në fjalë (mësuesit, nxënësit dhe prindërit) ftohen të reflektojnë për të përcaktuar rregullat e respektit dhe bashkëjetesës reciproke. Në këtë mënyrë zhvillohen marrëdhënie në të cilat të gjithë pjesëmarrësit janë të hapur ndaj dialogut dhe ndjenjës së komunitetit, në mënyrë që të lehtësohet integrimi i studentëve në një shoqëri demokratike të bazuar në pjesëmarrjen e plotë të të gjithëve.

Kodet e etikës zakonisht përshkruajnë vlera dhe rregulla universale që duhet të ndiqen nga anëtarët e grupit, në mënyrë që t'u japin atyre udhëzime të qarta se çfarë duhet të bëjnë dhe jo. Ato janë fryt i traditës kulturore të atij grupi specifik dhe mund të plotësohen me rregulla dhe norma sjelljeje shtesë.

Kodet e etikës janë krijuar për t'iu përgjigjur konflikteve etike ekzistuese ose të parashikuara. Në këtë drejtim, ato shërbejnë edhe për të menaxhuar çdo konflikt me grupe njerëzish jashtë komunitetit që kanë zhvilluar kodin.

Kodi i etikës shërben gjithashtu për të zbatuar, në jetën e përditshme, vlera dhe parime në përputhje me vendimet, sjelljet dhe veprimet.

Një nga kodet etike më të vjetra në lidhje me një grup profesional është Betimi i Hipokratit, i krijuar në shekullin e pestë para Krishtit. Në rendet e tjera profesionale, kodet etike filluan të shfaqen në shekullin e nëntëmbëdhjetë dhe u zgjeruan gjatë shekullit të njëzetë. Edhe pse ka pasur debate të shumta mbi natyrën, qëllimin dhe efektivitetin e kodeve të sjelljes, duhet ditur se, edhe kur një organizatë nuk ka një kod të shkruar të etikës, përgjithësisht ndiqet një kod praktik, i cili është një "manifestim njohës. -identiteti afektiv dhe i sjelljes i organizatës"(Verbos).



Falë një kodi etike mund:

1

të përcaktojë qartë vlerat, përgjegjësitë dhe parimet që duhen respektuar

2

promovojnë sjelljen etike dhe frymëzojnë sjelljen etike dhe kërkimin e kompromisit

3

eliminimi i sjelljeve jo etike

4

Parandalimi dhe zgjidhja e konflikteve

5

rritja e vetëdijes etike dhe reflektimit të brendshëm

6

promovojnë një ndjenjë identiteti të përbashkët për anëtarët e një grupi të caktuar;

7

prezantimi i vlerave dhe parimeve themelore të një organizate për njerëzit e jashtëm, për të treguar se çfarë duhet pritur prej saj

8

rritja e besimit të ndërsjellë midis anëtarëve të grupit dhe përmirësimi i marrëdhënieve me mjedisin e jashtëm

9

inkurajojnë sjelljen qytetare midis anëtarëve të grupit;

10

stimulojnë dialogun etik dhe krijojnë konsensus

11

promovimin e kulturës së përsosmërisë etike dhe përcaktimin e sanksioneve për sjelljet

12

ofrojnë udhëzime në rastet e vështira ose kur lindin dilema morale, duke eliminuar zonat gri jo të përcaktuara mirë.



Struktura, përmbajtja dhe madhësia e një kodi etik mund të jenë shumë të ndryshme. Zakonisht këto aspekte pasqyrojnë karakteristikat e grupit, kompleksitetin e tij dhe natyrën e punës së kryer. Pavarësisht nga dallimet, ne mund të identifikojmë disa karakteristika të mundshme përbërëse:

- **Një titull i lehtë për t'u mbajtur mend:** titulli duhet të tregojë qartë qëllimet dhe përmbajtjen, inkurajimin e identifikimit me kodin dhe frymëzimi i sjelljes etike;
- **Parathënie:** shpjegon kontekstin në të cilin është zhvilluar kodi, përcakton objektivat e tij dhe liston bazat (vlerat morale) mbi të cilat bazohet. Ajo gjithashtu mund të kuptojë një deklaratë angazhimi, dhe të përgjigjet në pyetje të tilla si "Për kë zbatohet ky kod? Kujt i drejtohet?";
- **Parimet frymëzuese:** domethënë mënyrat e përgjithshme të sjelljes të lidhura me kodin (p.sh. besnikëri, dinjitet, përgjegjësi, mirësjellje, respekt etj.)
- **Përshkrimi i sjelljes së pritur:** zakonisht është pjesa qendrore dhe përshkruan standardet e pritshme dhe ato të papranueshme të sjelljes. Mund të përmbajë shembuj konkretë;
- **Deklarata e të drejtave, rolet dhe përgjegjësitë:** një kod mund të përshkruajë të drejtat që duhet të njihen dhe të respektohen në grup, dhe rolin që anëtarët e ndryshëm (mësuesit, nxënësit, stafi, etj.) duhet të mbajnë, së bashku me përgjegjësitë që secili ka për të përcaktuar më mirë sjelljen e pritshme;
- **Deklarata e vlerave themelore:** (për shembull, përsosmëria, siguria, diversiteti, integriteti etj.) Kjo është një listë e vlerave kyçe dhe idealeve që kanë frymëzuar kodin, të cilat grupi identifikon dhe dëshiron të përfshijë në funksionimin e tij. Është e dobishme për të lidhur vlerat me standardet dhe përgjegjësitë;
- **Sanksionet e parashikuara dhe pasojat e veprimeve të papërshtatshme:** një kod mund të përfshijë një seksion që përshkruan sanksionet për ata që nuk e respektojnë kodin, kush vendos në këtë fushë dhe se si sanksionet duhet të zbatohen.;
- **Angazhimi:** është një deklaratë personale me të cilën secili anëtar i grupit premtos se do të respektojë kodin dhe sa ai përshkruan.



3.Karakteristikat e një kodi të mirë etik

Karakteristikat e një kodi të mirë etik janë:

Qartësia:

Një kod etik i mirë duhet të jetë i qartë për ata që e përdorin atë, në mënyrë që të kuptohet nga të gjithë ata që janë të përfshirë. Nëse është e nevojshme, është mirë të përfshihen shembuj që sqarojnë në mënyrë konkrete bazat teorike.

Saktësia:

Shmangni termat e paqartë dhe përshkrimet e pasakta të sjelljeve të pritshme.

Mbulimi:

Mbulimi i sjelljeve etike duhet të jetë i gjerë, në mënyrë që të mos harrojmë disa mënyra të papranueshme të sjelljes.

Sanksionet:

Nëse vendoset një sanksion, ai duhet të përcaktohet qartë, duke shpjeguar se si të përcaktohet përgjegjësia e personave të përfshirë dhe si të vendoset sanksioni.

Efektiviteti i kodit të etikës varet nga shumë faktorë të rëndësishëm, duke përfshirë pasurinë dhe shumëllojshmërinë e shembujve të paraqitur, lehtësinë e leximit, stilin e tij, zbatimin, mbështetjen nga autoritetet e përfshira, mënyrat e komunikimit dhe zbatimin. (Schwartz2004).

Ka shumë gjëra që nuk duhet të bëni kur përgatitni ose vendosni në praktikë një kod etik. Shmangni të qenit shumë të përgjithshëm dhe të paqartë, mos shprehni vlera që nuk

tregojnë natyrën specifike të organizatës suaj, sepse mund të zvogëlojnë motivimin. Jini realistë në pritshmëritë tuaja, por mos e vendosni barrierën etike shumë poshtë ose le ta bëni etikën një gjë vullnetare ose opsionale.

Do të ishte gabim të merrnim një qasje minimaliste ndaj etikës.(Rezaeeetal.2001).

Pasi ta pranoni kodin dhe ta vini në praktikë, jini të qëndrueshëm në zbatimin e tij dhe përdorimin e përmbajtjes së tij, duke përfshirë pasojat për ata që shkelin rregullat (Donaldson 1992). Gjithashtu përpuni të shmangni përsëritjen e asaj që tashmë është përcaktuar nga rregullat dhe ligjet e tjera në fuqi. Kodi nuk mund të jetë i vetmi dokument që rregullon sjelljen dhe në fakt ai nuk zbatohet mirë në ato organizata që miratojnë skema shumë të detajuara operimi. Një kod etike duhet të plotësojë standardet, politikat dhe rregullat kryesore, jo të synojë zëvendësimin ose përsëritjen e tyre. Disa besojnë se –



për shkak se kodet etike janë ndjekur për dy arsye kryesore, për t'u nënshtruar standardeve mbi ose nën praktikën e tyre të mëparshme ose për shkak se besohet se ka mjete për të forcuar këto standarde, është e rëndësishme që kodet të përfshijnë sanksione. Shpesh kodet nuk punojnë sepse kanë shumë kufizime ose pengojnë rrjedhën e informacionit (Rezaee2001).

4. Si të krijoni një kod etik të mirë

Gjatë zhvillimit të një kodi etik në një mjedis shkollor, është e rëndësishme të ndiqni një qasje gjithëpërfshirëse dhe të lehtësoni pjesëmarrjen aktive të të gjithë personave të përfshirë (nxënës, mësues, personel tjetër, prindër). Në këtë mënyrë është e mundur të garantohen rezultatet më të mira dhe të krijohet një ndjenjë e fortë e komunitetit dhe e ndarjes tek të gjithë. Kjo zvogëlon rrezikun e shkeljes së kodit, pasi do të përfundonte të ishte një formë e vetë-mashtrimit, dhe gjithashtu është më e lehtë të përfshihen në mënyrë aktive studentët.

Kodi i etikës mund të orientohet drejt respektimit të rregullit ose arritjes së objektivit (Kleiner dhe Maury, 1997). Në rastin e parë, fokusi është më shumë në standardet e sjelljes dhe përcaktimin e rregullave specifike që duhen respektuar. Duke qenë se ka shumë hierarki dhe marrëdhënie pushteti brenda shkollës, kjo qasje mund të krijojë komplikime, sepse na detyron të përcaktojmë se kush duhet t'i vëzhgojë ato dhe në çfarë niveli. Kjo minon ndjenjën e komunitetit. Prandaj, në shumë raste, duket më e arsyeshme të ndiqet një qasje e orientuar drejt qëllimit, ku kodi thjesht përcakton atë që ne propozojmë (për shembull "shkolla jonë është një mjedis që lejon të gjithë të dëgjojnë zërin e tyre"), në mënyrë që ne të mund të jemi më në përputhje me qëllimet që janë të njëjta për të gjithë anëtarët e komunitetit të shkollës. Moshë dhe pjekuria morale e nxënësve është një tjetër faktor shumë i rëndësishëm, për të siguruar që kodi të jetë i kuptueshëm nga të gjithë. Mund të jetë e dobishme të përgatitni një version të thjeshtuar të kodit kur synoni fëmijët e shkollës fillore.

Gjatë përgatitjes së kodit, është e dobishme të imagjinoni skenarë të ndryshëm dhe më pas të verifikoni se si do të funksiononte në secilin rast, në mënyrë që të arrini në zgjidhjen më të

mirë. Brown (2009) ofron shumë sugjerime të tjera të dobishme të cilat mund t'i përmbledhim si më poshtë: Mendoni në terma të vlerave, besimeve dhe pritshmërive sesa veprimeve, sepse ato janë vlerat që përcaktojnë më mirë shkollën. Përdorni gjuhë të thjeshtë dhe shmangni termat teknikë, një kod do të përfitojë nga përdorimi i gjuhës që përdoret zakonisht në organizatë, sepse ai kuptohet nga të gjithë në të gjitha nivelet. Është më mirë të përdorni terma aktivë sesa pasivë, pasi kodi është më motivues. Është gjithashtu mirë ta shkruani vetë kodin. Jepni shembuj sa herë që është e dobishme të sqaroni ose të keni dyshime rreth kuptimit të një hyrjeje në kod. Nëse kodi juaj ka nevojë për rregullime, bëjini ato pas shqyrtimit të kujdesshëm dhe pasi të siguroheni që procesi i vendimmarrjes i ka përfshirë përsëri të gjithë. (EthicsResourceCenter, 2001).

Është një ide e mirë që të trajtohen detajet vetëm pasi të përcaktohen prioritetet (çfarë duam të arrijmë) dhe vlerat thelbësore. Është gjithashtu e rëndësishme që kodi të vijë nga një nevojë e identifikuar qartë, pasi nuk është e dobishme të zhvillohet kur është një qëllim në vetvete. Të gjithë personat e përfshirë duhet të kenë mundësinë të shprehin mendimin e tyre dhe duhet të jenë të informuar mirë se pse kodi është i rëndësishëm dhe pse ai përfshin parimet që janë gdhendur në të (Spiro, 2013).

Kërkoni që kodi të mos jetë i paqartë, por jo shumë i detajuar, dhe veçanërisht shmangni trajtimin e imtësive ose përsëritjen e asaj që rregulloret e tjera tashmë përshkruajnë. Është mirë të konsultoheni me kolegët e shkollave të tjera që kanë zhvilluar tashmë kodin e tyre të etikës, për të përdorur përvojën e tyre dhe për të marrë këshilla të dobishme, por shmangni kopjimin e zgjidhjeve të tyre në mënyrë të barabartë, pasi ato mund të mos jenë të përshtatshme për rastin tuaj.

5. Gjërat për t'u kujtuar

Kodet e etikës mund të ndryshojnë në disa aspekte, por ka shumë elementë të jetës shkollë që duhet të jenë të pranishëm. Aspekti i parë është socializimi: shkolla është një mjedis që ndryshon vazhdimisht, ku njerëzit ndryshojnë shpesh. Prandaj është e nevojshme të gjenden mekanizma për ndarjen e kodit sapo dikush të bëhet anëtar i komunitetit. Për më tepër, një sistem shpërblimesh dhe pasojash është shumë i dobishëm dhe mund të kontribuojë në suksesin e kodit. Mekanizmi i vendimmarrjes dhe i menaxhimit përbën gjithashtu një aspekt tjetër të rëndësishëm: duhet të jetë e qartë se kush mund të marrë vendimet e rëndësishme dhe kur, cilat janë përgjegjësitë dhe kush vendos për aspektet e qenësishme të vetë kodit. Kodi duhet të jetë gjithashtu një mjet trajnimi: edhe kur diçka nuk shkon dhe kodi nuk respektohet, është mirë ta shohim në çdo rast si një mundësi trajnimi dhe rritjeje dhe jo thjesht si një detyrë. I gjithë stafi dhe studentët duhet të njohin veten në vlerat, idealet dhe parimet e kodit të komunitetit të shkollës.

6. Si të vihet në praktikë një kod etik

Pasi të keni përfunduar hartimin e kodit të etikës, sigurohuni që të informoni të gjithë stafin e shkollës dhe sigurohuni nëse ka ndonjë person të ri që mund të bëhet menjëherë i vetëdijshëm për këtë. Të gjithë duhet të kenë kohë të mjaftueshme për ta kuptuar këtë dhe për të sqaruar çdo pyetje të hapur që mund të lindë. Shpesh është e nevojshme të sigurohet një sesion trajnimi për të lehtësuar prezantimin e tij. Miratimi i thjeshtë i kodit të etikës, pa ilustrim paraprak, mund të ketë një efekt kundërproduktiv (Schwartz, 2004).

Zbatimi i saktë i kodit duhet mbajtur nën kontroll: është shumë më keq të kesh rregulla dhe të vendosësh t'i shpërfillësh ato sesa të mos kesh rregulla fare. Ndiqni fazën e hyrjes dhe – nëse kërkohet – korrigjoni kodin duke ndjekur sugjerimet që rrjedhin nga praktika. Duhet të caktohet dikush që të kujdeset për promovimin, aplikimin dhe përditësimin e kodit. Këtë rol mund ta luajë asistenti i etikës, i cili mund të jetë një pozicion i marrë me rotacion nga njerëz të ndryshëm apo edhe nga klasa të tëra. Këta duhet të jenë njerëz të besueshëm, shumë të motivuar për përsosmërinë e shkollës dhe me aftësi të mira komunikimi me të tjerët (Spiro 2013).

Referenca

- Verbos, Amy Klemm, Joseph A. Gerard, Paul R. Forshey, Charles S. Harding and Janice S. Miller.** 2007. The Positive Ethical Organization: Enacting a Living Code of Ethics and Ethical Organizational Identity. *Journal of Business Ethics*, Vol. 76, No. 1, pp. 17-33.
- Rezaee, Zabihollah, Robert C. Elmore and Joseph Z. Szendi.** 2001. Ethical Behavior in Higher Educational Institutions: The Role of the Code of Conduct. *Journal of Business Ethics*, Vol. 30, No. 2, pp. 171-183.
- Ward G. Reeder.** 1931. A Code of Ethics. *Educational Research Bulletin*, Vol. 10, No. 1, pp. 12-19.
- Schwartz, Mark S.** 2004. Effective Corporate Codes of Ethics: Perceptions of Code Users. *Journal of Business Ethics*, Vol. 55, No. 4, pp. 323-343.
- Kleiner, Deborah S. and Mary D. Maury.** 1997. Thou Shalt and Shalt Not: An Alternative to the Ten Commandments Approach to Developing a Code of Ethics for Schools of Business. *Journal of Business Ethics*, Vol. 16, No. 3, pp. 331-336.
- Kipnis, Ken.** 1988. Toward a Code of Ethics for Pre-school Teachers: The Role of the Ethics Consultant. *International Journal of Applied Philosophy*.
- Donaldson, John.** 1992. *Business Ethics, European Casebook*. London: Academic Press Limited.
- Brown, Jerry.** 2009. Ten Writing Tips for Creating an Effective Code of Conducts. Available at: <http://www.ethics.org/resource/ten-writing-tips-creating-effective-code-conducts>; accessed August 20, 2013.
- Spiro, Josh.** 2013. How to Write a Code of Ethics for Business. Available at: <http://www.inc.com/guides/how-to-write-a-code-of-ethics.html/1>; accessed: August 20, 2013.
- Ethics Resource Center. 2001. A Guide to Developing Your Organization's Code of Ethics. Available at: <http://www.shrm.org/about/documents/organization-coe.pdf>; accessed: August 20, 2013.

Shtojca: disa shembuj të kodeve etike

Ne kemi zgjedhur për ju një sërë shembujsh të kodeve etike, nga të cilat mund të merrni frymëzim për rastin tuaj specifik:

- St. Alexander Catholic Elementary School, North Bay, Ontario, Canada: <http://sta.npsc.ca/about-us/code-of-conduct.aspx>
- City Terrace Elementary School, Los Angeles, CA, USA: http://cityterrace-lausd-ca.schoolloop.com/cms/page_view?d=x&piid=&vpid=1285481893036
- Charlotte Avenue Elementary School, Hamburg, NY, USA: <http://www.hamburgschools.org/domain/635>
- West Town Primary School, Peterborough, UK: <http://www.westtown.peterborough.sch.uk/page/default.asp?title=Home&pid=1>
- In grow and Long Lee Federation Parent Code of Conduct Policy, Keighley, UK: <http://www.longleeprimary.org.uk/parent-information/parents-code-of-conduct>
- Pravila obnašanja OŠ Dutovlje, Slovenija: <http://www.os-dutovlje.si/o-soli/pravila-obnasanja/> (in Sloveno)

**Materials can be used according to the Creative Commons
Non-Commercial-Share Alike license**



Disclaimer

This project (ETHOS) has been partially funded with the support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use, which may be made of the information contained therein.

Project webpage: <http://www.ethos-education.eu/>

Facebook page: <http://www.facebook.com/ethoseducation>
Contact: vojko.strahovnik@teof.uni-lj.si